

Adatok Kosztolányi Dezső családtörténetéhez egy eddig ismeretlen levél kapcsán

A Kosztolányi-levelezés kritikai kiadásának munkálatai közben egy eddig ismeretlen levél bukkant fel, melyet Kosztolányi Dezső írt. A levél nem a most befejezés előtt álló kötet¹ időhatárai – 1901–1907 – között keletkezett, ezért abban nem kerül közlésre, de tartalma kapcsolódik Kosztolányinak egy 1906 februárjában küldött leveléhez, így idézünk belőle, illetve hivatkozunk rá ott, teljes szövegét pedig itt bocsátjuk közre.

A most talált levél nem a véletlen szerencsének köszönhetően került elő, hanem a már említett 1906-os levél tárgyi magyarázataival kapcsolatos anyaggyűjtés eredménye. Kosztolányi ekkor – 1906 február elejétől április végéig – a Bácskai Hírlap belső munkatársa, segédszerkesztője Szabadkán. Színházba jár, újságíró kollégáival tölti az idejét és részt vesz a helyi társasági eseményeken, melyekről rendszeresen beszámol unokaöccsének és öccsének írott leveleiben.² Szüleiivel együtt vendégségbe hivatalos Toncs Gusztávhoz, volt tanárához. Az összejövetelről – többek közt – ezt írja: „Még néhány szót a Toncs-estélyről. Multkor mindnyájunkat meghívtak – vacsora utánra [...]. Egyébképen ott volt Mérey³ is, ki egy engem nagyon érdeklő kérdést tisztázott. Fáradságos történelmi kutatás után kiderítette, hogy családunk, a lehotai Kosztolányiak már Zsigmond előtt éltek, dúsgazdagok voltak, a legelőkelőbb állásokat viselték a király mellett s ha nem tős gyökeres magyarok is, semmiesetre sem tótok, hanem bizonyára csehek.”⁴

Ez a levél az első dokumentum arra, hogy Kosztolányit foglalkoztatta családja nemesi származása. Ismerünk még egy 1926-os levelet is,⁵ melynek utóiratában a következőket írja: „[Kosztolányi] Attila bácsi vasárnap fölkeresett, s nagy örömmel közölte velem, hogy családfánkra vonatkozólag döntő bizonyítékot szerzett. Amikor Aranyosmaróthon járt, 1898 táján, a következő adatot lelte: 1841. decemberi közgyűlés jegyzőkönyvében 2298. szám alatt ez áll: »Filáczy Veronika, Kosztolányi

¹ KOSZTOLÁNYI Dezső *Levelezése*, I., 1901–1907, szerk. BUDA Attila, s. a. r. BUDA Attila – JÓZAN Ildikó – SÁRKÖZI Éva, Kalligram, Pozsony, 2013 – Megjelenés előtt.

² Ifj. Brenner József (Csáth Géza) és ifj. Kosztolányi Árpád ez időben egyetemisták, közösen bérelt lakásban laktak Budapesten. Kosztolányi is beiratkozott hallgató volt az 1905–1906-os tanév második félévében (11 tárgyat írt be a leckekönyvébe). Április 26-án visszatért Budapestre és tanulmányait is folytatta. Részletesebben lásd KOSZTOLÁNYI *Levelezése*, I., *Életrajzi kronológia*.

³ Mérey Ágost Kosztolányi történelemtanára volt a szabadkai gimnáziumban.

⁴ KOSZTOLÁNYI *Levelezése*, I., 116. sz. levél.

⁵ Közölve: KOSZTOLÁNYI Dezső, *Levelek – Naplók*, s. a. r. RÉZ Pál – KELEVÉZ Ágnes – KOVÁCS Ida, Osiris, Budapest, 1996, 539.

János özvegye, fia, Kosztolányi Ágoston részére nemesi bizonyáglevelet kér és kap.« Nézete szerint tehát e levél nyomának okvetlenül meg kell lennie a fönti iktatószám alatt Bács-Bodrog m. levéltárában, Zomborban, és Aranyosmaróthon is, ahol dédanyámnak a kérvény mellékletében föl kellett terjesztenie egész családfánkat. Arra kérem tehát Árpai öcsémet, hogy keressen összeköttetést, talán valamilyen ismerős ügyvéd által, a zombori levéltárossal, aki most már kis fáradsággal előkeresheti nemesi levelünket, amelyről másolatot is készíttethetünk. Természetesen ezt csak szíveségből adják ma ki, leghelyesebb bizalmasan eljárni, talán Rafajlovics vagy Popovics barátunk útján. Az esetleges csekély költségeket szívesen vállalom.»⁶ A fennmaradt családi levelezésben⁷ azonban nincs nyoma annak, hogy ifj. Kosztolányi Árpád teljességgel tudta volna a kérést.

A férjéről szóló életrajzi regénye elején Kosztolányi Dezsőné hangsúlyos szerepet szán a kérdésnek. A *Család* című fejezetben – így ír, többször visszakanyarodva arra, *hogyan tekintett Kosztolányi a nemesi származására*: a nagypapa „nemes kosztolányi és felsőlehotai Kosztolányi Ágoston [...]. Maga az unoka is mindig büszkén viselte a Kosztolányi nevet, lelkesítette a feltételezett szláv-magyar keresztezés. [...] Jégszívesebben vállalta az álmatag szláv és a hősi magyar – a nemző, a névadó, a szépen hangzó Kosztolányi családfát. [...] Az ősi lakhely – Nemeskosztolány – Nyitra és Bars vármegyék szögén terül el. [...] A Kosztolányi család a Divék nemzetiségéből eredt. Honszerző őseiknek még Ázsiából származó medvés címerű nemességét 1435-ben megerősítette Zsigmond király. »Zöld mezőben áll egy medve és hazudik« – ismételtette ő maga, nevetve a csúfondáros szólást, de a tréfálkozással talán csak leplezte, hogy mennyire büszke nemzetségére. A nemzetség legkiválóbb tagjai a múltban: Kosztolányi György (Georgius Polycarpus de Kostolan), Mátyás király diplomatája és kancellárja, Kosztolányi Sándor, ferences szerzetes, író a XVIII. században, és Kosztolányi Móric, aki utolsóul maradt az ostromlott komáromi várban. Görgey Artúr anyja is Kosztolányi lány volt: Mária. Mindezeket szívesen emlegette a költő unoka, és azt is, hogy a nemeskosztolányi nagy könyvtárban kézzel írott Tacitus, Horatius és egyéb latin és görög autorok találhatóak a Károli-féle biblia mellett. A bars-nyitrai ág ugyanis protestáns, evangélikus. Hogy vajon a Tolna megyébe szakadt és onnan Bácskába került katolikus Kosztolányiakat csakugyan Pázmány Péter hatalmas szava térítette-e vissza Rómához – ahogyan Kosztolányi Dezső hinni szeretett –, nem tudom.»⁸ Ezután egy dokumentumra hivatkozik, mely igazolja a nemességet: „Hivatalos írások bizonyítják, hogy Kosztolányi Dezső dédanyja, Filáczy Veronika, férje, Kosztolányi János édes bátyjának, nemeskosztolányi és felsőlehotai Kosztolányi Athanáznak, a topolyai plébánosnak hagyatékából örökrészét kéri az illetékes hatóságoktól; az aranyosmaróti 1841-i decemberi közgyűlés jegyzőkönyvében, 2298. szám alatt pedig ez van: Filáczy Veronika, Kosztolányi János özvegye fia, Kosztolányi Ágoston részére nemesi bizonyáglevelet kér és kap. Ennek a kérvénynek

⁶ Lelőhely: MTAK Kt, Ms 4621/266.

⁷ Közölve: *A Kosztolányi család levelezéséből*, vál., utószó, jegyz. DÉR Zoltán, Veljko Vlahović Munkásegyetem, Szabadka, 1988.

⁸ KOSZTOLÁNYI Dezsőné, *Kosztolányi Dezső*, Révai, Budapest, 1938, 9–11.

mellékletében Kosztolányi Dezső dédanyjának, Filáczy Veronikának fel kellett terjesztenie az egész családfát.⁹ Az életregény közlése láthatóan a fent ismertetett két levélen alapul, illetve Kosztolányi néhány olyan publikációján, melyben megemlíti családjá eredetét.

Kosztolányiné regényét követve a későbbi életrajzok is kitérnek a nemesi és történelmi ősökre. Baráth Ferenc, az első tudományos igényű Kosztolányi-monográfia¹⁰ szerzője, munkája teljes első fejezetét ennek a kérdésnek szenteli. Szegzárdy-Csengery József az ugyancsak 1938-ban megjelent élet- és pályarajzban, bár rövidebben, szintén kitér rá: „Kosztolányi Dezső 1885. március 29-én született Szabadkán, az alsó- és felsőkameneczi, nemeskosztolányi és felsőlehotai Kosztolányi-családból. A költő a lehotai előnevet, mint írói álnevet is használta. [...] Családjá a Felvidékről származott Tolnába s onnan az Alföldre [...] családjának tagja Kosztolányi Mór, [...] továbbá Kosztolányi György és Sándor”.¹¹ Rónay László és Levendel Júlia 1970–1980-as években megjelent monográfiái is említést tesznek róla: „A Kosztolányi és a Brenner család is szívósan őrizte és gyakran idézte hagyományait. A Kosztolányi családban mindenki nagy büszkeséggel emlegette, hogy az ősök valaha főnemesek voltak, s ezt a már-már arisztokratikus tudatot színezte újabb elemekkel Kosztolányi Ágostonnak, a költő nagyapjának szabadságharcos vitézsége és üldözötetése.”¹² „Kosztolányi mindenkitől örökölt, tanul valamit. Büszke szabadságharcos nagyapjára, a Kosztolányi ősökre, különösen Mátyás király nagy műveltségű diplomatájára, a Janus Pannoniusszal diákoskodó Kosztolányi Gyögyre. Vagy az ostromlott komáromi vár utolsó maradt védőjére: Kosztolányi Móricra. Az első világháború idején ott áll Görgey Artúr halottas ágya mellett, s próbálja megérteni a sokszor megátkozott, »nemzetáruló« tábornokot: ő is rokona, Görgey anyja Kosztolányi lány volt.”¹³

Baráth Ferenc azt a figyelemreméltó elméletet fogalmazza meg, hogy két „egyéniségalkító erő is hat” a költő személyiségének alakulására, egyik a „külső milióhatás”, a másik „az ősökből átörökölt, egyénnel-született belső erő: az átöröklési energia” és „Ezek az erőmegnyilvánulások a költő műveiben jelentkeznek, azokból lehet kimutatni ennek a két erőnek az egyéniségben való kifejeződését. Kosztolányi maga is számontartotta őseit, azt vallotta, hogy bizonyos vonásait átöröklés útján, őseitől nyerte [...] emberi sajátosságai közül sokat szívesen vezetett vissza őseire. Foglalkozott azzal a gondolattal is, hogy [...] ő is levezeti családjá történetét, azonban ezt a tervét nem valósította meg. Érdekes mindenesetre a jegyzetanyaga, amelyben részint tudományosan igazolható, részint inkább csak föltételezett, de valószínű állításokat találunk.”¹⁴ E szerint nemessége még ázsiai eredetű lenne, családi tabuja a medve, ami a Kosztolányiak mai nemesi címerében is fellelhető. A Divék-nemzetségből származtatná

⁹ Uo., 11.

¹⁰ BARÁTH FERENC, *Kosztolányi Dezső*, Pannonia nyomda, Zalaegerszeg, 1938.

¹¹ SZEGZÁRDY-CSENGERY JÓZSEF, *Kosztolányi Dezső*, Magyar Irodalomtörténeti Intézet, Szeged, 1938, 11. (Értekezések a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézetéből, 18.)

¹² RÓNAY LÁSZLÓ, *Kosztolányi Dezső*, Gondolat, Budapest, 1977, 5.

¹³ LEVENDEL JÚLIA, *Így élt Kosztolányi Dezső*, Móra, Budapest, 1985, 14.

¹⁴ Nem ismert Kosztolányitól olyan jegyzet, melyre Baráth fenti leírása illik.

magát, amelynek leszármazottjai lennének azok a Kosztolányiak, akiket a Tintában említett. A munka érdekes történeti adatokat is felölelt volna: igazolható pl. történelmileg is, hogy Cléry, Kosztolányi egyik anyai őse, öltöztette fel XVI. Lajost a kivégzésre. [...] Érdekes fejtegetései az átöröklésre vonatkozólag, kissé merev erőszakot árulnak el; minden tulajdonságát őseire akarta visszavinni.”¹⁵

A jelen tanulmány nem vállalkozik az „átöröklési energia” a művészi fejlődésre gyakorolt hatásának tudományos igazolására, sem cáfolatára, a fent idézett 1906-os és az újonnan előkerült 1918-as levél kapcsán azonban kísérletet tesz arra, hogy tisztázza a dolgot, és feltárja a legendák hátterét és alapját.

Három kérdés merül fel. Valóban olyan jelentőséget tulajdonított Kosztolányi nemesi származásának és történelmi őseinek, mint azt a felesége által írt regény sugallja? Mi táplálta a családi legendát, volt-e valós kapcsolat a felvidéki és a szabadkai Kosztolányiak között? Valóban nemesi származású volt Kosztolányi?

A Kosztolányi életművet időrendben áttekintve válaszolható meg az első kérdés.

Ismert, hogy a Lehotai név Kosztolányi egyik írói álneve volt. Az első idézett levél egy időben kezdte el használni, mégpedig nagy valószínűséggel annak hatására, amit volt tanárától hallott. A levelezéssel és a forrásgyűjtés adataival való összevetés alátámasztja ezt a feltevést. Kosztolányi néhány következő levelét mint „Lehotai” írta alá¹⁶ és az álnév első előfordulása amit a forráskutatás jegyzékbe vett¹⁷ 1906. február 11.¹⁸

1913-as önéletrajzában¹⁹ hivatkozik őseire, de a nemesi származást és a történelmi elődöket egyáltalán nem említi: „Őseim hatod-hetediziglen szegény, könyvet-bujó, intelligens emberek voltak, akik vidéken éltek-haltak, kis szobák ódon asztalain, horgolt arabeszkes terítőjén hagyták az életük és a kezük nyomát.”²⁰

A *Rapszódia* című tárcanovella, melyet 1915-ben a Nyugat közölt, volt az első megjelent írás, melyben nemesi és történelmi őseit megemlítette. Az elbeszélés a költő kétségeiről szól, miután kéziratát nyomdába adta. „Ne köntörfalazzunk, egyedül állok a földgolyón. Az őseim még tudtak valakikhez tartozni. Néha találkozom a rokonaimmal, akiket mind magázok s hosszan bámulom őket. Ha ülnek előttem sárga nyersselyem ruhában, csontos kezükön cérnakesztyűvel és beszélnek az édes, egyedülvaló magyar nyelven, sokszor az az érzésem, hogy nem értem a szavuk és fel kell nyúlnom a könyvtáramba a Magyar Nyelv Nagyszótáráért, hogy lefordítsam a magam

¹⁵ BARÁTH, I. m., 5–6. A szerző előszavában köszönetet mond „a költő Özvegyének és Kosztolányi Ádám barátomnak”. Uo., 4.

¹⁶ KOSZTOLÁNYI Levelezése, I., 117., 120., 132. sz. levél.

¹⁷ KOSZTOLÁNYI Dezső *Napilapokban és folyóiratokban megjelent trászainak jegyzéke II. Határon túli lapok 1. Bácskai sajtó anyaga*, szerk. ARANY Zsuzsanna – DOBÁS Kata, Ráció, Budapest, 2009, 54.

¹⁸ Lehotai [KOSZTOLÁNYI Dezső], *Vallomás*, Bácskai Hírlap 1906. február 11., 7.

¹⁹ A két évvel korábban, a Budapesti Újságírók Egyesülete 1911-es *Almanachja* számára írt önéletrajzában őseiről egyáltalán nem emlékezik meg, csak édesapjáról, édesanyjáról és 48-as honvéd nagyapjáról.

²⁰ KOSZTOLÁNYI Dezső *Önéletrajza = Az Érdekes Újság dekameronja. Száz magyar tró száz legjobb novellája*, II., szerk. KABOS Ede, Légrády Testvérek, Budapest, 1913, 207–209. Az önéletrajzra – Hitel Dénes kéziratosa bibliográfiája nyomán – általában úgy hivatkoznak, mint ami Az Érdekes Újság 1913. december 28-i számában jelent meg, azonban az adat téves, az önéletrajzot a lapnak sem ezen, sem más száma nem tartalmazza. Az életrajzot nagy valószínűséggel a *Dekameron* számára írta.

nyelvére, amit mondtak. Nekik ez a nyelv nem az, ami nekem. Ők csak használták, kértek rajta bort, kenyeret, áldást. De én nem használom, hanem engem használ. Írni is csak kettő írt közülük, nagyon régen. Az egyik Kosztolányi György latinul írt, Georgius Polycarpus néven,²¹ elegáns verseket és jó prózát, Mátyás király diplomatája volt, de nem ezen a földön élt, a vatikáni könyvtárban dolgozott és Rómában halt meg, 1489-ben, a másik pedig prédikátor 1820 körül, aki öt kötet szentbeszédet adott ki, ékes magyar nyelven, valami vérszegény és gyomorhajos szenvedő, Kosztolányi László, »keményebb rend tartású szerzetbeli, Idvezítők Proviñziájából való szegény szerzetes«.²² Különbözik a többi katona, ez a hétéves háborúban, az »erős Komárom« védője,²³ 1849-ben az utolsó magyar rebellis, vagy amerikai emigráns, földönfutó mint a nagyapám²⁴ volt, báró Kemény Farkas szárnysegéde a magyar szabadságharcban, aki angolul tanított engem, kisgyerekkoromban. Hivatala egyiknek sem volt, csak hivatása. Az ő alázatossá halkult vérük él bennem.²⁵

1916-ban, Görgey Artúr halálakor valóban ott áll a tábornok halottas ágya mellett, ahogy Levendel Júlia az életrajzban írja, azonban az erről beszámoló nekrológban²⁶ egyetlen szó sem esik arról, hogy Görgey a rokona lett volna, de arról sem, hogy „próbálja megérteni a sokszor megátkozott, »nemzetáruló« tábornokot”. Épp ellenkezőleg: „meghatottan áll e kihült, nagy élet előtt” és azon gondolkodik, mit teherne, hogy „méltóan láttassa a hadvezért, a maga komor magányosságában”, mert „parancsoló egyénisége szeretetében” nevelkedett már gyerekkora óta. Amit megpróbált megérteni, sikertelenül, mert csak „a politikai időjárás” váltakozásával tudta magyarázni, az a tábornokot sújtó „tajtékzó gyűlölet” volt.

Közvetlen családtagjait, édesapját, édesanyját, hűgát, öccsét, nagyszüleit, nagybátyját több versben és prózai portréban is megörökítette, de csak két vers ismert, mely őseiről szóló gondolkodásával kapcsolatban idézhető: „Az én családom nagy, erős volt. / Egy fergetegre meg nem ingott. / Dörögtek háza kapujában / a hintók. // [...] Az asztaluknál mások ülnek, / övék az emlék és a semmi. / Így tér a rékos ivadék ma / pihenni.” és „Itt fekszenek csodásan ők, / hol annyi búza, bor van, / a véreim, az őseim / a fényes nyári porban. // Állok az ágyuk peremén / és csöndesen borongok, / hogy mit izennek énnekem / a Kosztolányi-csontok?” – áll *A bús férfi panasza* (1924) két versében.

²¹ Kosztolányi György (1431–1489), azaz humanista néven Georgius Polycarpus, költő, szónok, műfordító, diplomata. Olasz egyetemeken tanult Vitéz János támogatásával, mint Janus Pannonius, akinek Guarinónál iskolatársa is volt. Mátyás királynak uralkodása kezdetén előbb kancelláriai titkárs (1458), majd követe lett (1461–1468). 1472-ben mint világi ember lépett pápai szolgálatba.

²² A katolikus adattárak sem ismernek ilyen nevű szerzetest. Itt bizonyára Kosztolányi Sándor ferences rendi szerzetesre gondol Kosztolányi, aki a nagykárolyi kolostor rendfőnöke volt a 18. század végén, 19. század elején. A Kosztolányiak híres László nevű tagja az az ős volt – tábornok, a Mária Terézia-rend vitéze –, akinek a család egyik ága a bárói rangra emelkedést köszönheti.

²³ A megfogalmazás félreérthető, a hétéves háborúban (1756–1763) a fenti jegyzetben említett Kosztolányi László (1739–1806) harcolt; Komárom védője az 1848–49-es forradalom és szabadságharcban Kosztolányi Mór (1806–1884) volt.

²⁴ Kosztolányi Ágoston

²⁵ KOSZTOLÁNYI Dezső, *Rapszódia. Vallomás több strófában*, Nyugat 1915/15., 844. Ez a Baráth Ferenc által például hozott mű első megjelenése, a kötetben kis változtatásokkal, *Nyomdafesték* címmel jelent meg: *Tinta*, Kner, Gyoma, 1916, 179–180.

²⁶ KOSZTOLÁNYI Dezső, *A tábornoknál*, Világ 1916. május 22., 1–2.

Az ugyancsak 1924-ben megjelent *Pacsirta* harmadik fejezetében kiderül, hogy a lány *apjának* szenvedélye a genealógia: „beült az udvarra néző kicsiny, mindig nyirkos szobájába, s elővette Nagy Iván valamelyik kötetét a magyar nemesi családokról, vagy Csergheő Géza élvezetes, becses művecskáját a címerek fejlődéséről, és lapozgatta. [...] Mi mindent tudott azonban mesélni az ő őseiről, kiket jobban ismert az élőknl: a Vajkay Ádámokról, Sámuelekről, kik fölvidéki sasfészkeikben laktak, leányokat raboltak, a nőkről, a Klárákról, Katalinokról, Erzsébetekről, kik Mária Terézia púderes báljain szerepeltek, vagy felesége családjáról, a hatalmas Bozsókról, birtokaikról, melyeken a tizennyolcadik század közepéig főúri gazdagságban éltek, egy-egy szóról, melyet a régi atyafiak elejtettek valahol századok mélyén, és arról az arany liliumról is, mely címerük vörös mezőnyében nyiladozott. Olyan régi vér lüktetett bennük, hogy nemesi levéllel nem is rendelkeztek, mert nemességüket donatiós birtokkal kapták, címerüket is ősi *usus* jogán használták. Dolgozószobája falán berámázva függött ez a címer s családfája is, melyet évtizedes, fárasztó munkával II. Endréig vezetett vissza és tulajdon kezével pingált ki, halvány vízfestékekkel.”²⁷

1926 februárjában egy interjúban a következőket mondja a szavait lejegyző felvidéki riporternek: „Tehát ön odaátról való? Oh, eredetileg én is onnan származónak tartom magam: nagyapám még a nyítramegyei Nemes-Kosztolányból indult el, hogy aztán a délmagyarországi Szabadkán kössön ki családjával. Nagy nosztalgiám van mindig Szlovenszko iránt, amióta megismertem. Húsz éves korban kerültem először oda, hogy aztán az örök szenzáció maradjon előttem. Akkor láttam először hegyeket, én, alföldön élő fiú. Különös, kedves, speciális az ottani társadalom, a vidék, azok a sasfészkek ... Higgye el, legközelebb áll ma is a lelkemhez...”²⁸

Egy 1933-as tárcasorozatában soproni és felvidéki utazásairól ír. Az utóbbiról szóló rész így kezdődik: „Hosszú, fárasztó vonatkozás után, nagy vargabetűkkel érkezem Bars megyének ebbe az északkeleti csücskébe, ahonnan a XVII. században egyik ükapám elindult, kezében vándorbottal, az Alföldre.” A cikk nagyon személyes hangvételű, megrendítően őszinte vallomás arról, hogyan hatott rá a látogatás. Az ismerőség élménye fogja el egy olyan helyen, ahol sohasem élt, de amely mégis a saját emlékeihez vezet. Az ősök nagyot akarását és egyben a múlt dicsőségének mindörökre és visszavonhatatlan elmúlását jelzi, hogy a falut csak néhány száz lélek lakja, de négy kastély áll benne. A sírköveken a saját családnevét látja, a sírboltban egy olyan kisfiú koporsóját mutatják neki, aki költőnek készült. „Este kutyák ugatnak, rekedten. Minekélőtte lefeküdnék, a két kitért karommal mérem a kastély falait, de nem érem át őket. Ha valaki most meglesné, azt hihetné, hogy ölelgetem a múltat. Azon jár az elmém, hogy a mi kényelmes, gőzfűtéses, fürdőszobás otthonunkat pár óra alatt szétrúghatják, a csákány egy délelőtt lebontja a közfalakat, könyvtárunkat, szőnyegjeinket elviszik, és semmi sem hirdeti többé, hogy egykor a földön jártunk. Itt legalább ezek a falak hirdetik az eltűnt életet”²⁹ – fejeződik be az írás.

²⁷ KOSZTOLÁNYI Dezső, *Pacsirta. Regény*, Athenaeum, Budapest, 1924, 21–23.

²⁸ SZOMBATHY Viktor, *Kosztolányi Dezső az irodalomról, Európa csödjéről s a mai ember iránynélküliségéről*, Prágai Magyar Hírlap 1926. február 28., 9.

²⁹ KOSZTOLÁNYI Dezső, *Bábel. Lovak tükre. Nemes-Kosztolány*, A Pesti Hírlap Vasárnapja 1933. október 8., 8.

Még három szöveghely van, ahol Kosztolányi őseire hivatkozik, de ezek az írások életében nem jelentek meg: 1929-ben A Toll-beli Ady-vita idején, amikor a Kosztolányi cikkére³⁰ reagáló egyes megszólalók a magyarságát is kétségbe vonták, jegyezte fel a következőket, a vitára szánt felelet fogalmazványában (a válaszcikk nem készült el, nem jelent meg a vita idején): „Hogy melyik vezérrel jöttek be őseim a vereckei szoroson, nem tudom, mert a vezérek följegyzéseit nincs szerencsém családi ereklyeim közt őrizni, de tudom, hogy Kosztolányi György, Mátyás király diplomatája, már jelentős irodalmi munkásságot fejtett ki és a taliánokkal tárgyalt – ő is írástudó volt –, aminek ellensúlyozására csak azt jelentem ki, hogy végkép elvegyem tőlem a fajvédők kedvét, hogy anyai nagyatyám Frankfurtból vándorolt be a magyar Alföldre s bár zsinóros atillában járt, még törve beszélte azt a nyelvet, melyen az unokája ír és véremlen anyai nagyanyám révén francia vér is csörgedez, amaz Madeleine Cléry révén, aki a szabadkai temetőben nyugszik s akinek atyafisága, mint franciák, a bécsi udvartartás szertartásmesterei között szerepelnek. Európa hű fia vagyok tehát mind leszármazásomnál, mind műveltségemnél fogva, talán azért vagyok rajongója az igazi magyarságnak, mely a nyelvben él és a szellemben s ellensége annak a konok kis, sőtét vidékiességnek, annak a szűkmarkú [?] bugaci fajvédelemnek, mely ezt a dicső országot össze akarja szorítani néhány atyám-bátyám családra s az irodalmat a kosták, ispánok, megyei jegyzők és tehenek életének tanulmányozására.”³¹ 1933–1934-es nappályfüzetében található a következő feljegyzés:³² „Kosztolányi. Fraknoi. György. Mátyás diplomatái. Polycarpus. Századok, 1898. I. Ábel J. Phil. közlemény. György kalocsai érsek. 1880 (32. old.)”³³ A jegyzet Fraknoi Vilmos *Mátyás király magyar diplomatái* és Ábel Jenő *György kalocsai érsek*³⁴ című tanulmányainak bibliográfiai adatait rögzíti. Az előbbi írást Kosztolányi biztosan áttanulmányozta, ugyanis Ábel Jenő értekezésére hivatkozik *Fraknoinak – a Századok* című folyóiratban hat részben megjelent – munkája első közleményében, az első lábjegyzet.³⁵ A Kosztolányi-család és Madeleine Cléry neve a *Mostoha* című, töredékben maradt mű kéziratában is szerepel.³⁶

Madeleine Cléry a Brenner–Hofbauer család legendája. Az egyik ükapa, Cléry Imre francia származásáról szól, akinek édesanyját Madeleine Clérynek hívták, és akinek sírját – mint a fenti idézetben áll – Kosztolányi még látta a szabadkai temetőben. Kosztolányiné leírásában: „Családi szájhagyomány szerint egy Cléry ős XVI. Lajos hű komornyikja volt, s ő öltöztette a francia királyt kivégzése reggelén is.”³⁷

³⁰ KOSZTOLÁNYI Dezső, *Az írástudatlanok árulása. Különvélemény Ady Endréről*, A Toll 1929. július 14., 7–21.

³¹ Közölve: KOSZTOLÁNYI Dezső, *Diktatúra és irodalom. Válasz, vallomás = Uő., Kortársak*, I., s. a. r. ILLYÉS Gyula, Nyugat, Budapest, 1940, 291–292. (*Kosztolányi Dezső hátrahagyott művei*, 3.)

³² Egy 1934. januári keltezésű jegyzet után.

³³ Közölve: KOSZTOLÁNYI Dezső, *Napló. Igen becses kéziratok. 1933–1934*, s. a. r. KELEVÉZ Ágnes – KOVÁCS Ida, Múzsák Közművelődési Kiadó – Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 1985, 73; KOSZTOLÁNYI, *Levelek – Naplók*, 846.

³⁴ Egyetemes Philologiai Közlöny 1880/1., 32–44.

³⁵ Századok 1898/1., 1.

³⁶ Közölve: KOSZTOLÁNYI Dezső, *Mostoha és egyéb kiadatlan művek*, szerk. DÉR Zoltán, Forum, Újvidék, 1965, 16.; KOSZTOLÁNYI, *Napló*, 85.; KOSZTOLÁNYI, *Levelek – Naplók*, 855.

³⁷ KOSZTOLÁNYINÉ, *I. m.*, 10.

Valószínű, hogy Cléry Imre – azaz franciául Aimeric Cléry, ha Franciaországban született, mint Dér Zoltán feltette –,³⁸ anyja Madeleine Cléry nem leányanyaként szülte meg gyermekét 1784-ben, azaz asszonyneve volt Cléry. A hú komornyik keresztnévét ugyan sem a családi legendárium, sem Dér Zoltán közleményei nem említik, azonban számos történeti munka megőrökíti alakját.³⁹ Jean-Baptiste Clérynek hívták, de egészen bizonyosan nem volt őse a szabadkai Hofbauereknek, bár születési ideje szerint Cléry Imre apja lehetett volna. 1759. május 11-én született, Vaucressonban, Jean-Baptiste Cant Hanet néven. Nagypajuk Jean Hanet egy Cléry nevű birtok tulajdonosa lett Normandiában, e birtok után vették fel leszármazottai a Cléry nevet. Jean-Baptiste 1778-ban lett Rohan herceg feleségének, Madame de Guéménéé-nek a titkára. 1782-ben a hercegnő tönkremegy, így a titkára munka nélkül marad. Cléry ezután állást kap a királyi udvarban. XVI. Lajos inasa csak öt hónapig volt, de még a börtönben is látogathatta, és valóban a kivégzéséig, 1793. január 21-éig szolgálta a királyt. Nem sokkal később őt is letartóztatták, Robespierre bukása után szabadult ki. Strasbourgba megy, aztán Veronába, majd Bécsbe, utána Londonba, ahol kiadatja naplóját, 1798-ban.⁴⁰ 1803-ban, feleségével és akkorra már három gyermekével visszatér Párizsba. A családtagjai nevét is feljegyzik a krónikák, feleségének neve: Marie-Elisabeth Talvaz Duverger (1762-1811). Összesen öt gyerekük született, mindegyikük a Hanet-Cléry vezetéknevet viselte: Bénédicte (1783–1856), Pierre-François (1785–1785), Charles (1786–1811), Hubertine (1787–?) és François-Louis (1789–1795). Jean-Baptiste Cléry kalandos életét 1809. május 27-én fejezte be az ausztriai Hietzingben. Egy testvéréről van ismeretünk, neve Jean Pierre Louis Hanet-Cléry (1762–1834). Memoárjai⁴¹ szerint ő egész életében Franciaországban maradt, mint ahogyan felesége és fia is.

„Ki tehát a sznob? A sznobnak van családfája. Ősapja a smokk”⁴² – gúnyolta az előkelősködést Kosztolányi 1911-ben. A forráskutatás még nem zárult le, így nem állítható, hogy valamennyi szöveghelyre sikerült rábukkanni, ahol Kosztolányi utalást tesz nemesi felmenőire és történelmi őseire, de a nagyságrendre és az életművön belül játszott szerepre a már ismert írások alapján következtetni lehet. Számon tartotta kik az ősei, s ez mint retorikai elem jelenik meg önazonossága, identitása, nyelvi, kulturális hovatartozása ábrázolásában, s egy elbeszélést a Kosztolányi-ősök szellemével történt találkozás élményének szentelt.

Kosztolányi levelezését, kéziratait – és a családi levelezést – tanulmányozva kereshetők támpontok és információk a második és harmadik kérdés megválaszolásához.

1921 júliusának elején levelet kap szerkesztőségében⁴³ Kathreiner Gyula szentesi állami iskolai tanítótól, aki arról értesíti, hogy a birtokában van egy levél „melyet

³⁸ DÉR Zoltán, *Adalékok Csáth Géza életrajzához*, Üzenet 1987/1–3., 194.

³⁹ A legújabb egy monográfia: Harold Will BASHOR, *Jean-Baptiste Cléry. Eyewitness to Louis XVI and Marie-Antoinette's nightmare*, Diderot, Colombus, 2011.

⁴⁰ Jean-Baptiste CLÉRY, *Journal de ce qui s'est passé à la tour du Temple pendant la captivité de Louis XVI*, Londres, 1798.

⁴¹ Jean Pierre Louis HANET-CLÉRY, *Mémoires de P. L. Hanet Cléry*, D'Alexis Eymery, Paris, 1825.

⁴² Oggi [KOSZTOLÁNYI Dezső], *Új íge*, Világ 1911. május 23., 11.

⁴³ *Nemzeti Újság*

a Kosztolányiak egyik őse, Kosztolányi József, 1809ben komáromi táborból, az utolsó nemesi insurrekció idején írt haza nejének N. Becskerekre.⁴⁴ A tanító azzal folytatta, hogy „vajon a nevezett levél írója Kosztolányi úr nemzetségéhez ill. családfájához tartozik-e? mely esetben a levél Önnél méltóbb helyen lenne, mint nálam.” Nem tudni, Kosztolányi mit válaszolt Kathreiner Gyulának, s azt sem, hogy a tanító Kosztolányi József levelét mikor és hogyan juttatta el neki. (A tanító postai levelezőlapon írt.) A válasz azonban igenlő lehetett, hiszen a levél a Kosztolányi-hagyatékban⁴⁵ maradt fenn, egy zöld tintával írt sajátkezű feljegyzés kíséretében: „Kosztolányi Imre⁴⁶ rokonom levele feleségéhez, a Napoleon ellen hadrakelt insurrekciós táborból (Kísérő levéllel).”⁴⁷

A bevezetőben idézett 1926-os levél következik ezután, majd egy 1928-as esemény. Bajsai Vojnich József történész-genealógus elkészítette a Kosztolányi-család családfáját és azt levélben elküldte Kosztolányinak. Maga a levél – benne a családfával – sajnos nem maradt fenn, de Kosztolányi válaszevele⁴⁸ igen, melyben megköszönte a történésznek a munkáját és megírta neki, lépjen kapcsolatba Kosztolányi Artilával a további családtörténeti kutatás érdekében. Válaszlevelét Kosztolányi a nemes Kosztolányiak családi címerét⁴⁹ ábrázoló – zöld színű – viaszpecséttel zárta le.⁵⁰ A levél a Bajsai Vojnich család irataival⁵¹ a szabadkai levéltárba került.⁵² Az 1970-es évek végén⁵³ Magyar László levéltáros így ismerteti a Bajsai Vojnich-fondban talált, Kosztolányi családra vonatkozó iratanyagot: „Egy nagyobb borítékban feljegyzések, újságcikkek, családfát szemléltető rajzok és levelek idézik a családot.”⁵⁴ A cikkben idézi Kosztolányi Attila Vojnichhoz címzett levelét⁵⁵ is: „Sajnálattal értesítem, hogy a három Kosztolányinak szüleire vonatkozó adatokkal nem szolgálhatok. A bácskaiakról – Kosztolányi Dezső szülein kívül – leszármazási adataim nincsenek. Nagyon lekötelezne, ha a nemzetségünkre vonatkozó s birtokában levő adatokat velem közölni szíves lenne.”⁵⁶ Az 1960-as évek legelején Kiss Ferenc végzett kutatásokat a levéltár-

⁴⁴ Kathreiner Gyula és Kosztolányi József levelét közli (helyenként téves olvasattal): KÖHEGYI Mihály, *Kosztolányi József levele feleségének az utolsó nemesi felkelés komáromi táborából*, Forrás 1986/11., 59–64. Az adományozólevél szövegét a kézirat alapján közöljük.

⁴⁵ A MTAK Kt, Ms 4612 – Ms 4628 jelzetek közötti gyűjteményrésze, mely 1969-ben Kosztolányi Ádám-tól került a kéziratárba.

⁴⁶ Félreolvasás. Kosztolányi József kalligrafikus aláírása – „Joseff” – valóban könnyen félreolvasható.

⁴⁷ MTAK Kt, Ms 4620/2–3.

⁴⁸ A levél autográf keltezett: „Budapest 1928. XI. 6.” Közölve: KOSZTOLÁNYI, *Levelek – Naplók*, 717. p. A levél itt 1934-es datálással szerepel.

⁴⁹ A címer a Divék-nemzetségbe tartozó családok közös címere, mely egy fa alatt négy lábón álló medvét ábrázol, holddal és csillaggal.

⁵⁰ A pecséket az 1910-es évektől használta.

⁵¹ Jelzetük: F:001. Szabadka [1235]1644–1946.

⁵² Borítékkal együtt maradt fenn. Jelzete: F:001. kut. 44. omot VI/5. 146. 1–2.

⁵³ A fond adatfelvétele azonban jóval korábbi időpontra tehető, Kiss Ferenc 1960-as évekbeli kutatásairól szóló adatközlése – lásd alább – erre enged következtetni.

⁵⁴ MAGYAR László, *Martinovicsok és Kosztolányiak nyomában. A szabadkai levéltár anyagából = Uő., Életek, iratok – iratok, életek. Egy levéltáros írásaiból*, Forum, Újvidék, 1994, 101.

⁵⁵ A levél keltezéséről csak annyit közöl, hogy az 1928 után, „Néhány évvel később” íródott.

⁵⁶ MAGYAR, *I. m.*, 101.

ban, a Vojnich-anyagot is vizsgálva. Későbbi tanulmányában azt írta, hogy Bajsai Vojnich József „előmunkálatai során készült feljegyzéseit a Suboticei Állami Levéltár 14/2 jelzetű irataiban” találta meg.⁵⁷ Amikor 2012 őszén a Kosztolányi-kutató-csoport munkatársa Arany Zsuzsanna kikérte a levéltárban a Vojnich-fond K-betűs genealógiai anyagát⁵⁸ a palliumban már csak Kosztolányi Vojnich Józsefnek írt válaszevele volt megtalálható.⁵⁹ A már említett Magyar László-cikkből azonban néhány információ még kinyerhető: „Dr. Vojnich 1928-ig már felkutatta a Kosztolányiak bácskai családfáját, de mint az a hagyatékából is kitűnik, még évek múltával is folyton kiegészíti újabbnál újabb adatokkal. A bácskai családfa a költő ükszüleivel (Kosztolányi János és Szöllösi Éva) indul, majd Topolyán folytatódik a dédszülőkkel. A dédapa [szintén] (János) 1831. máj. 26-án hunyt el. Hat gyereke közül csupán Ágoston hagyja el Topolyát, és telepszik meg kalandos élete végén Szabadkán. Az ükapa testvéri ágáról származó Kosztolányi Lajos topolyai plébánosról (egy időben Adán adminisztrátor) érdekes eseményt jegyzett fel a szájhagyomány: 1811 és 1815 között Kalocsán »deficienciában« volt bezárva, mert lóháton vonult be a topolyai templomba. Később visszatér egy időre a községbe.”⁶⁰ Egy helytörténeti kiadvány szerint a szájhagyománynak valós alapja lehetett, és indoka is volt: „Beck János jámbor életű plébános három évi működése után nemes Kosztolányi Kosztolányi Lajos lett a plébános, aki hogy megmutassa a parasztnak az ő nemességét és ennek előjogait, több ízben lóháton ment be a templomba. Az érseki hatóság azonban nem vette figyelembe az ő nemességét és négy évi penitenciára ítélte, melyet a kalocsai szemináriumban kellett letöltenie.”⁶¹

Szerepel még Magyar László cikkében Vojnichnak a felvidéki Kosztolányiakkal felvett kapcsolatának egy bizonyítéka. A levelet a Nemeskosztolány környéki egyik faluban, Nemcsényben élő Kosztolányi István 1933-ban írta arról, hogy tudomása szerint a Bars vármegyei levéltár anyagát lehet, hogy Nyitrára vitték, de az is lehet, hogy Pozsonyba, de hogy még „ott e van, vagy az okmányok sajtcsomagolásra lettek eladva” nem tudja. Azt is írja, hogy a családi levéltáruk még Nemeskosztolányban van.

Fennmaradt egy olyan dokumentum is, melyen Kosztolányi összeírta azokat az információkat, amiket családja történetéről megtudott. Az *Adatok családunk történetéhez* címet viselő kézíraton⁶² nincs keltezés, de a fentiek alapján 1928–1929-ben készül-

⁵⁷ Kiss Ferenc, *Adalékok Kosztolányi életrajzához* = Uő., *És Szabadka*, Csokonai, Debrecen, 1994, 14. Kiss Ferenc azt is közölte ugyanitt, hogy a Vojnich által készített családfa már nem volt fellelhető az iratok között. Érdekes adalék, hogy Kiss Ferenc szerint: „Kosztolányiné könyvének a költő családjára vonatkozó adatai magától a költőtől származnak: még élt is, mikor felesége a könyv első fejezeteit írta, olvasta és jóváhagyta ezeket. Kosztolányiné hozzám írott levelében is megerősítette ezt.” Uő., 13.

⁵⁸ Bajsai Vojnich József genealógiai gyűjtését a történész – vagy a levéltár – betűrendben palliumokba rendezte. Három K-betűs pallium lelhető fel, bennük különböző családok történeti kutatási anyaga.

⁵⁹ Arany Zsuzsanna készülő Kosztolányi-életrajzához folytatott levéltári kutatásokat. Az életrajz első fejezete – a Kosztolányi-család részletes történetével – várhatóan 2013 nyarán jelenik meg folytatásokban az Alföld című folyóiratban.

⁶⁰ MAGYAR, I. m., 102.

⁶¹ *Kiszákitott lapok Topolya történelméből*, közzéteszi Kiss Lajos, Hajtman nyomda, Topolya, 1943, 31.

⁶² Sajátkezű zöld tintairás egy Kosztolányi névvel, címével felülnyomott levelezőlap két oldalán. Lelőhely: MTAK Kt, Ms 4620/1. Itt, és a későbbiekben a kézirat alapján idézünk belőle. Közli (helyenként téves olvasattal): KŐHEGYI, I. m., 62.

hetett, mert a dédapjával, Kosztolányi Jánossal, és annak édesanyjával Szöllősi Évával kezdődik, az ükapa még nem szerepel benne. A dédapát Kosztolányi a Nemeskosztolányi nemesi előnévvel szerepelteti. Nem sorolja fel benne azonban a Kathreiner Gyula által küldött levél íróját, Kosztolányi Józsefet. Sajnos csak a közvetlen családtagokat jegyzi fel, saját magával, feleségével, testvéreivel, öccse feleségével és gyermekeikkel zárva a leszármazási sort. Így Kosztolányi Attiláról nem tudható meg semmi belőle. A legvégére feljegyzi: „K. Attila bátyám szerint Aranyosmaróthon, Bars megye levéltárában 1900 v. 1898 táján az alábbi leletet találta: Az 1841 decemberi közgyűlés jegyzőkönyvében 2298 szám alatt ez áll: »Filáczy Veronika, Kosztolányi János özvegye, fia Kosztolányi Ágoston részére nemesi bizonyáslevelet kér és kap.« E levél nyomának okvetlenül meg kell lennie a BácsBodrogh vmegyei levéltárban, illetőleg a közgyűlési jegyzőkönyvben Zomborban.” Azonban a fent leírt dokumentum nem került elő, és geneológiai forrásmunkákban⁶³ sem lelhető fel kapcsolat a nemes Kosztolányiak és Kosztolányi Dezső felmenői között.

A feljegyzés szerint a déd- és ükszülok Felsőlelőcon születtek: „Dédapám: Nemeskosztolányi Kosztolányi János (sz 1793 Felsőlelőcon, megh 1831 Topolyán) (Szöllősi Éva az anyja.) Dédanyám: Filáczy Veronika (Filáczy József és Fehérpataky Klára leánya Felsőlelőc.)” A dédszülok korabeli geográfiai szótár⁶⁴ a következőket írja a településről: „LELŐCZ. Alsó, és Felső Lelőcz. Két tót falu Nyitra Várm. Alsó Lelőcznak földes Urai Tarnóczy, és több Uraságok, amannak pedig a' Nyitrai Káptalanbéli Uraság, lakosaik katolikusok, fekszenek Simonyához másfél mértföldnyire, földgyeik közép termékenységűek, fajok, legelőjük elég van, piatkozások Oszlányon, és Prividgyén.”⁶⁵ Vályi hat helységet nevez meg, ahol abban az időben Kosztolányi-család volt a földbirtokos: Alsó Kamenicza, Felső Kamenicza (Kamenecz), Nemes Kosztolány, Alsó Kementze, Felső Kementze, Nemcsény. Mind a hat Bars vármegyéhez tartozott eredetileg, de Nemes Kosztolány és Felső Kamenecz leírásánál az is szerepel, hogy a korábban Barshoz tartozó falvak már Nyitra közigazgatása alá tartoznak.

Az, hogy Felső Lelőcz nevű falu Vályi szerint abban az időben nem tartozott a Kosztolányi-birtokokhoz, természetesen nem jelenti azt, hogy nem élhettek ott armálisos, vagy akár birtokos nemes Kosztolányiak. Nagy Iván családtörténeti kötetei és Reiszig Ede Bars és Nyitra vármegyei nemesi családokról szóló adattárai azonban szintén nem említenek Felső Lelőczra elszármazott nemes Kosztolányiakat. A Borovszky-féle sorozat⁶⁶ Bács-Bodrog vármegye nemes családjairól szóló fejezetében pedig egyetlen Kosztolányi sem szerepel. Az 1900-as években Kempelen Béla folytatta Reiszig és Nagy geneológiai kutatásait. Több szakmunkát is kiadott 1907–1932 között, azon-

⁶³ Például Nagy Iván (1857–1868), Kempelen Béla (1907–1932), Reiszig Ede és Borovszky Samu (1896–1910), továbbá Szluha Márton (1999–2011) között megjelent munkái, illetve a Magyar Heraldikai és Geneológiai Társaság kiadványai stb. (Bővebben lásd *Magyar családtörténeti és címer-tani irodalom. 1561–1944*, BAÁN Kálmán gyűjtését jav., kieg. Kóczy T. László – GAZDA István, Könyvértékesítő Vállalat, Budapest, 1984.)

⁶⁴ VÁLYI András, *Magyar Országának leírása*, I–III., A' Királyi Universitásnak betűivel, Buda, 1796–1799.

⁶⁵ Uo., II., 504.

⁶⁶ *Magyarország vármegyéi és városai*, szerk. BOROVSZKY Samu, Apollo, Budapest, 1896–1910.

ban ezekben sem található kapcsolat Kosztolányi felmenői és a nemes Kosztolányi-család között.

Reiszig nyitrai adattárában közöltek alapján azonban érdemes volt tovább kutatni: „A szatmári béke után a XVIII. században virágzó családokról a nemesi vizsgálatok nyújtanak adatokat. Különösen becsesek ezek azért, mert a bemutatott családi okiratok számos eddig ismeretlen nemeslevelet tárnak elénk. A nyitrai kerületből az 1723. évi nemesi vizsgálatok alkalmával következő armalista családok irattak össze: [...] Kosztolányi 1714. [...]. A bajmóczi kerületben 1732-ben tartott vizsgálat alkalmával, következő kétségtelen nemes családok irattak össze: [...] Kosztolányi [...]. Kosztolányi. (Nemes-Kosztolányi.) Barsvármegyéből származik. Első ismert őse K. György 1479-ben szerepelt. Rangemelés: K. László ezredes s a Mária Terézia-rend vitéze, bárói rangra emeltetik. Egy tagját a XVII. században Vág-Ujhelyen találjuk. A múlt században Bori községben volt birtokos, ezen kívül Kis-Prónán bírt földesúri joggal.”⁶⁷ Az 1754–55-ös nemesi összeíráskor Nyitra megyében Kosztolányi András, özvegy Kosztolányi Elekné és Kosztolányi Imre tudta igazolni nemességét.⁶⁸ A *Levéltárosok Lapja* a 20. század elején egy tanulmányorozatot közöl a nemesség-összeírásról. Itt szerepel több adat is a felsőlelőci Kosztolányiakról: „Kosztolányi de Nemes Kosztolány. Kosztolányi Imre és Illés féltestvérek néhai György fiai Felső Szelócán, kiknek elődei ős idők óta a nemesi előjogok használatában voltak és jelenleg is élvezik, köztudomású dolog, hogy ezen családnak a szomszéd Bars vármegyében fekvő Nemeskosztolányban valamint itt Felső Lelőcon ősi nemes birtokaik vannak. Ezek alapján kétségtelen nemesek.”⁶⁹ Romhányi sorozatának egy korábbi darabjából pedig az is kiolvasható, hogy a fent említett Kosztolányiak mikor voltak birtokosok Felsőlelőcon: Kosztolányi Imre 1753-ban nemességigazolási vallomást tett az alsólelőci Jelenffy András érdekében.⁷⁰ Ezek alapján már érdemes volt tovább kutatni, és megkísérelni fellelni az aranyosmaróti közgyűlési jegyzőkönyv segítségével a nemesi bizonyosságlevelet.

Az ükapa testvére Kosztolányi Lajos Atanáz⁷¹ (1774–1835). Róla Kosztolányi a következőket jegyzi fel: „Kosztolányi Lajos, Áthanáz (sz 1774 Felsőlelőc⁷² 1805 plébános Topolyán, 1830 kanonok Kalocsán.)” A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye területén működött, melynek levéltárában számos irat található róla. Az egyházi akták más szülőhelyet tüntetnek fel: Ludovicus Kosztolányi 1774-ben született Nyitra-Újváros város-

⁶⁷ REISZIG Ede, *Nyitra-vármegye nemes családai = Nyitra vármegye*, szerk. SZIKLAY János – BOROVSKY Samu, Apollo, Budapest, 1898, 684.; 696.

⁶⁸ Az 1754–55. évi országos nemesi összeírás, összeáll. ILLÉSSY János, Athenaeum, Budapest, 1902, 71. Az összeírás a megyében 1328 birtokos és 164 armalisos nemeset talált. *Uo.*, 148.

⁶⁹ ROMHÁNYI János, *Nemesség igazolás Nyitra vármegyében 1754–55-ben. Ötödik közlemény*, *Levéltárosok Lapja* 1915/1., 14.

⁷⁰ ROMHÁNYI János, *Nemesség igazolás Nyitra vármegyében 1754–55-ben. Negyedik közlemény*, *Levéltárosok Lapja* 1914/3., 57.

⁷¹ A fenti módon írta a nevét: „En Kosztolányi Lajos Atanáz plébános” – az anyakönyvi bejegyzést közli: VIRÁG GÁBOR, *A Kosztolányiak Topolyán. 1. rész Kosztolányi Lajos*, 7 Nap 1992. november 13., 16.

⁷² A kéziratban a dédszülőknél a település nevét Kosztolányi Felsőlelőcnek, itt Felsőlelőcnek írta. Ma már nem önálló falu, Nyitra-Újváros (Nováky) tartozik, szlovák neve Horné Lelovce. Alsólelőc sem önálló már, Nemeskosztolányhoz (Zemianske Kostofány) csatolták.

ában. Pécssett filozófiai és jogi tanulmányokat végzett, majd Kalocsán tanult teológiát és papnövendék lett. 1800–1803 között Topolyán, 1804–1805 között Adán káplán; itt a második évtől plébánoshelyettes. 1806–1810 között ismét Topolyán van, ekkor már mint plébános. 1811–1815 között felmentették a lelkipásztori szolgálat alól, és Kalocsára rendelték, ahol 1813–1815 között a főszékesegyházi kórus karkáplánja. 1816–1827 között ismét ő a plébános Topolyán. 1828-tól újra felmentették a lelkipásztori szolgálat alól, és ez az exempcionem a haláláig, 1835. március 1-ig tartott.⁷³

Magyar László közlése szerint Bajsai Vojnich József kutatásai azt derítették ki, hogy a dédapának hat gyermeke született, akik közül Kosztolányi nagyapja, Kosztolányi Ágoston volt az egyedüli, aki a családból elhagyta Topolyát.⁷⁴ Kosztolányi feljegyzése nagyapjáról: „Kosztolányi Ágoston (öregapám) sz 1824 Csantavér megh 1895 Szabadkán, honv százados, emigráns Kossuth-tal Törökországba, Amerikába. (Lásd Weres Ignác Emlékiratai-t.)⁷⁵ Húga K. Mária férjezett Matascsik Józsefné, Újvidék, gyermekágyban meghal fiatalon.” Kosztolányi Ágoston valóban Csantavéren született, testvérei pedig valamennyien Topolyán, mint azt egy helytörténeti kutatás az anyakönyvek alapján közölte.⁷⁶

Kiss Ferenc is kutatott a topolyai anyakönyvekben, ahol több bejegyzést is talált, melyek a család nemességére utalnak: „Kosztolányi Jánost mindenütt »prenobilis«-nak titulálják” – írja. Közli a dédszülők házasságkötéséről szóló bejegyzés latin nyelvű szövegét (itt csak a dédapára és dédanyára vonatkozó részt idézzük): „iungti Praenobilem honestum juvenem Joannem Kosztolányi de Nemes Kostolan filium Joanes et Aeve nate Szöllösi”. A „praenobilis” cím a birtokos nemeseket illette meg. A folytatás szerint viszont a feleség is nemes volt: „nobili virgine Veronika Filáczy Josephi defuncti et Klarae Feherpataky filia”. A bejegyzés a férj származási helyét nem, de

⁷³ *A Kalocsai Érseki Levéltár. Levéltárismertető*, szerk. LAKATOS Adél – LAKATOS Andor – SZABÓ Attila, Főegyházmegyei Levéltár, Kalocsa, 2002, 207.

⁷⁴ MAGYAR, I. m., 102.

⁷⁵ Elírás lehet, ilyen nevű 48-as szereplőről nincs adat, az emlékiratíró bizonyára Veress Sándor (1828–1884). Maga Kosztolányi hivatkozik egy nagyapjára emlékező írásában rá és emlékirataira, idézve azokból egy a nagyapjára vonatkozó mondatot is: „Ő [Kosztolányi Ágoston] a díványon heverész s könyvet olvas, az *Irataim az emigrációból* újonnan érkezett kötetét. [...] Az 1848-49. szabadságharc alatt a 27-ik honvédszászlóaljban harcolt, azok között, akik a székelyekkel együtt legutoljára rakták le a fegyvert. Részt vett a legutolsó mehádiai csatában is. Veress Sándor írja, hogy ekkor egy »röppentyű mellett két lépésre pukkant széta.“ *Kosztolányi Dezső, Nagyapám. Novella a család arcképcsarnokból*, Pesti Hírlap 1932. december 25., 4. Kötetben *Daliás nagyapám* címmel jelent meg, Uő., *Bölcsőtől a koporsóig*, Nyugat, Budapest, 1933, 176–180. Az emlékiratok címe valójában *A magyar emigratio a Keleten*; az Athenaeum adta ki két kötetben Budapesten, 1878–1879-ben. A Kosztolányi által idézett mondat az első kötetben szerepel, a mehádiai csata leírásánál: „Mintegy 60 lövést tettek a nélkül, hogy részünkről tüzök viszonzotnának, s a nélkül, hogy csak egy emberünket is megsebesítették volna, pedig néhány röppentyűjük egészen közénk esett, egynek gránátja beszakította a dobot, melyen két tiszt, ugy mint Francziszczy és Bakacs makaózott, egy másik mellettem és Kosztolányi mellett 2 lépésre pukkant el, de senkit meg nem sértett.” *Uo.*, 14. A szerző még négy helyen említi az első kötetben – *Uo.*, 60., 78., 89., 190. – míg el nem váltak útjaik, mert Kosztolányi Ágoston huszadmagával felszállt egy Amerikába induló hajóra, Veress pedig Törökországban maradt.

⁷⁶ VIRÁG Gábor, *A Kosztolányiak Topolyán. 2. rész. Hol született Kosztolányi Ágoston*, 7 Nap 1992. november 20., 16. A cikk szerint a család Kosztolányi János testvérénél, Annánál vendégeskedett Csantavéren, akinek férje a falu jegyzője volt, amikor Ágoston megszületett.

a feleségét tartalmazza, Veronikát erkölcsös topolyai nemes szűznek nevezve: „pudica Topolyensi nobili virgine”.⁷⁷ Ez persze nem zárja ki, hogy szülei – Filánczy József és Fehérpataky Klára – Felsőlelőcrről települtek át Topolyára.

„Hivatalos irások bizonyítják, hogy Kosztolányi Dezső dédanyja, Filánczy Veronika, férje, Kosztolányi János édes bátyjának, nemeskosztolányi és felsőlehotai Kosztolányi Athanásznak, a topolyai plébánosnak hagyatékából örökrészét kéri az illetékes hatóságoktól” – írja még Kosztolányiné.⁷⁸ A felsőlehotai előnév biztosan téves, a topolyai plébános rokonsági foka pedig nagyon valószínűtlen.

Nincs adat arra ugyanis, hogy a nemes Kosztolányiak a felsőlehotai előnevet használták volna, és arra sincs, hogy birtokaik lettek volna ott. Kempelen szerint előneveik: „alsó- és felső kameneczi, nemeskosztolányi, régebben alsó- és felsőkosztolányi”.⁷⁹

Vályi szótára 48 Lehota nevű települést ismer, melyeket előnévvel és birtokosakkal különböztet meg. Két Felső Lehota is volt ebben az időben: „Felső Lehota. Tót falu Árva Várm. földes Ura Abafy Uraság, a' kinek Kastélyával jelesítterik, lakosai katolikusok, fekszik Árva vize mellett, határja jó, vagyonyjai külömbfélék.” és „Alsó, és Felső Lehota. Népes két tót falu Zólyom Várm. földes Ura mind a' kettőnek a' Lipcsei Bányászi Kamara, lakosai katolikusok, fekszenek egymástól nem messze, Alsó Lehota Lopejnek filiája, földgyeik termékenyek, réttyei kétszer kaszáltattak. Felső Lehotának határja soványabb.”⁸⁰

A nemesi adattárakban leírt, 1435-ös Zsigmond királytól származó, Báthory István országbíró által a Kosztolányi családnak kiadott adománylevelekben szereplő két Új Lehota⁸¹ pedig nem azonos egyik Felső Lehotával sem. Közülük az egyik Nyitra vármegye vágújhelyi járásában, a másik Bars vármegyében volt, Vályi szerint „Kereszthez 2 mértföldnyire”.⁸²

A felsőlehotai nemesi előnév az Abaffy-családot illette meg, kik Vályi szerint a falu birtokosai voltak; a genealógiai források szerint is ők használták.

Ha Kosztolányi Lajos Atanáz (1774–1835) topolyai plébános a bátyja volt Filánczy Veronika férjének, Kosztolányi Jánosnak (1793–1831), akkor 19 év korkülönbséggel születtek. Ekkora korkülönbség a gyerekek között ritka, de természetesen nem zárható ki. Nagyobb esély van azonban arra, hogy a nagybátyja volt, azaz az ükapa Kosztolányi János volt a testvére, bár az ő születési éve nem ismert, a topolyai anyakönyvekben csak elhalálzásának ideje – 1821 – szerepel.⁸³ Ezt a feltételezést támasztja alá az a családfa is, melyet Kiss Ferenc közölt a következő megjegyzéssel: „Kosztolányi Árpádtól kaptam, aki 1941-ben állította össze, mikor nem-zsidó származását kellett igazolnia. A legújabb adatok bizonyára általa kerültek a családfára, de a régiek

⁷⁷ KISS, I. m., 16. Kiss Ferenc a bejegyzés forrásáról csak annyit közöl, hogy a topolyai plébánia anyakönyvéből idéz. Virág Gábor megadja a pontos lelőhelyet, ahol a bejegyzés ma megtalálható: „Topolyai Anyakönyvi Hivatal, C–2, lapszám nélkül”. VIRÁG, *A Kosztolányiak Topolyán*. 2. rész, 16.

⁷⁸ KOSZTOLÁNYINÉ, I. m., 11.

⁷⁹ KEMPELEN Béla, *Magyar nemes családok. Hatodik kötet*, Grill, Budapest, 1913, 165.

⁸⁰ VÁLYI, I. m., II., 498., 502.

⁸¹ Például KEMPELEN, I. m., 165–166.

⁸² VÁLYI, I. m., II., 500.

⁸³ 1821. január 24. Közli: VIRÁG, *A Kosztolányiak Topolyán*. 1. rész

biztos a Vojnich-féle családfából.⁸⁴ A családfán a dédapának két testvére van feltüntetve: „András (Topolya) †1819 előtt” és „Anna (Topolya) ×⁸⁵ (másodszor) 1821”.⁸⁶ A családfán Kosztolányi Lajos Atanáz egyáltalán nem szerepel. Virág Gábor megtalálta a topolyai anyakönyvekben Kosztolányi András és Kosztolányi Anna nevét.⁸⁷ Kosztolányi Lajos adta össze Kosztolányi Jánost Filáczy Veronikával és Kosztolányi Annát második férjével, Kaposy Józseffel. A két házasságkötési szertartást egyazon napon tartották, 1821. február 7-én.

Még egy információ van Kosztolányiné könyvében, mely tisztázásra szorult: „Hogy vajon a Tolna megyébe szakadt és onnan Bácskába került katolikus Kosztolányiakat csakugyan Pázmány Péter hatalmas szava térítette-e vissza Rómához – ahogyan Kosztolányi Dezső hinni szerette –, nem tudom.”⁸⁸ Ha voltak is Tolnában szakadt és katolikussá lett nemes Kosztolányiak, kizárható, hogy Kosztolányi ősei lettek volna. A már hivatkozott 1754–55-ös nemesi összeírás Tolna vármegyei Kosztolányiakat nem jegyez fel. A 19. század elejéről azonban már van adat tolnai nemes Kosztolányiakról. A Tolna megyei úriszéki perek jegyzékében találtunk egy említést 1810-ből, mely szerint „Nemes Kosztolányi Antal pinchehelyi lakos 200 Ft tartozást perel Sonntag József berényi lakostól”.⁸⁹ A Tolna megyei insurgensek 1809-es jegyzékében pedig felleltük nemes Kosztolányi Ferencet (lovas), Mihályt (gyalogos) és Ivánt (káplár), mindhármat Tolna településről.⁹⁰ Azonban ekkora Kosztolányi felmenői már Bácskában éltek.

Az 1926-os és az 1928-as levél, illetve a bennük szereplő egyik név, Kosztolányi Attila, volt az a nyom mely eredményre vezetett a kutatásban. Van ugyanis egy Kosztolányi Attila által írt levél is az MTA Könyvtárának Kézirattárában, és két olyan képeslap,⁹¹ melyet Kosztolányi Dezsőnének egy bizonyos Kosztolányi Károly és családja írt, az 1950–60-as években. A Kosztolányi Attila és Kosztolányi Dezső közötti kapcsolatról nagyon kevés ismeret állt rendelkezésre. Nem lehetett tudni, hogy rokonok voltak-e, s ha igen, milyen fokon. Dér Zoltán csak ennyit ír róla: „belügyminisztériumi tisztviselő, pénzügyi tanácsos”,⁹² Réz Pál szerint: „belügyminisztériumi tisztviselő, Kosztolányiék távoli rokona”.⁹³ Az ismert családi levelezésben a nevét először Kosztolányi édesanyja említi meg, egy 1917. december 6-án kelt levelében: „Árpikának kínálgozik egy állás, de erre protekció kell. Tehát figyelj ide!! Eredj azzonnal el Kosztolányikhoz és kérd meg Attila bácsit, hogy ő szóljon Árpi érdekében, Méltóságos”.⁹⁴

⁸⁴ Kiss, I. m., 15.

⁸⁵ házasság

⁸⁶ Kiss, I. m., 17.

⁸⁷ VIRÁG, A Kosztolányiak Topolyán. 2. rész, 16.

⁸⁸ KOSZTOLÁNYINÉ, I. m., 11.

⁸⁹ Közli: CSERNA Anna, *Családi levéltárak repertóriumai. Segédletek*, IV., Tolna Megyei Levéltár, Szekszárd, 2002, 121.

⁹⁰ Közli: *Tanulmányok Tolna megye történetéből*. 3. rész, szerk. Puskás Attila, Tolna Megyei Levéltár, Szekszárd, 1972, 119–131.

⁹¹ MTAK Kt, Ms 4635/316–317.

⁹² A Kosztolányi család levelezéséből, 438.

⁹³ KOSZTOLÁNYI, *Levelek – Naplók*, 980.

⁹⁴ A Kosztolányi család levelezéséből, 55.

A Kosztolányi Károly és családja által aláírt képeslapok közül az egyik egy karácsonyi, a másik egy újévi üdvözlőlap; csak annyi információt nyújtott, hogy a két család kapcsolatot tartott fenn egymással. Kosztolányi Attila levele azonban sok új ismerettel szolgál, s mivel még kiadatlan, itt közöljük:

Kosztolányi Attila levele Kosztolányi Dezsőnek
Budapest, 1933. július 24.

Bp. 933. VII. 24.

Kedves Dezső! Pénteken írt l. lapodat csak ma – hétfőn – kaptam, mert a régi lakásomra címezted s közbeesett a vasárnap. Mostani fészkünket Didi megtelefonálta neked s fel is jegyezted, de bizton elfelejtetted. I. ker. Lágymányosi u. 14./b.

Kedves és szép tőled hogy Kosztolányt látni akarsz. A helyzet ott most ez: K. Józsiné, aki 1½ év óta özvegy, szállóvendégeivel többfelé kirándulgat, legközelebb Stubnyára. Nővére Anna bizton velük tart. Gyula ezeknek testvéröccsük feleségével rokonok látogatására készül Túrócz megyébe. – Boldogult Károly testvérem özvegye szintén útra készül Rómába. – Ilka testvérem, aki a nyarat K-ban szokta élvezni, – jelenleg Miskolczon vagy a Mátrában van. Ezért, nehogy üres fészkeket találj, ajánlom írd Józsinénak s kérdezd meg mikor találkozol valamelyiküket otthon.

Nemes Kosztolány – Zemanszké Kosztolány – Bars vmegye. Cseh-Szlovákia.
Ilonkának kézcsókomat s enyéim csókjait add át.
Téged enyéimmal együtt szeretettel ölel bátyád
Kosztolányi Attila⁹⁵

Ebből a levélből tudható meg, hogy pontosan mikor és kinél vendégeskedett Kosztolányi és felesége Nemeskosztolányban 1933-ban. A látogatást két fénykép is megörökíti, egyik a vasútállomáson, másik egy helyi kávézóban készült.⁹⁶ Két napig maradnak – írja felesége – a „családi kripta érdeklé. [...] Őt vonzza ez a hely. Tetszik neki, hogy itt is minden Kosztolányinak kék a szeme, és mulattatja, hogy milyen szívesen használják az A-val és Á-val kezdődő keresztneveket, akárcsak az ő, szűkebb, bácskai családjában. Nézegeti, mennyi Ádám, Árpád, Ágoston, András, Athanáz, Antal, Attila, Alajos, Aurél, Anna és Adrienne akad a családfán.”⁹⁷ Egy képeslapot is küld a nemeskosztolányi vár látképével, Füst Milánnak.⁹⁸ Augusztusban egy ismer-

⁹⁵ Lelőhely: MTAK Ms 4623/474. Kéziratleírás: Postai levelezőlap. Fpb.: Budapest, 1933. július 24; épb.: Tatranska Polianka, 1933. július 26. Címzés: Nagys. Kosztolányi Dezső urnak Tátra Széplak. Tatranska Polianka Guhr Szanatorium. 100. szoba Cseh-Szlovákia. Sajátkezű kék színű tintairás.

⁹⁶ Közli: *Halkan szítál a tört fény. Kosztolányi Dezső összes fényképe*, előszó FRÁTER Zoltán, szerk., utószó Kovács Ida, Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2006, 116.

⁹⁷ *KOSZTOLÁNYINÉ, I. m.*, 304.

⁹⁸ 1933. április 4-ei dátummal közli: *KOSZTOLÁNYI, Levelek – Naplók*, 686. Lelőhely: PIM V. 4140/379. A képeslap autográf datált, de Kosztolányi a levél szövegét és a keltezést is a lap fényes képes felületére írta tollal, így olvasata bizonytalan, mert az írás több helyen elkenődött, kitörlődött. A postabélyegző

rősének⁹⁹ számol be élményeiről: „Én Nemes-Kosztolányban voltam, rokonaimnál. Ez is fölért egy röptüléssel. Visszaszálltam múltamba. Dédapám jött le onnan az Alföldre, szegényen. Rokonaim még mindig egy XVI. században épült várkastélyban laknak.”¹⁰⁰ Kosztolányi Attila a tátraszéplaki Guhr Szanatórium 100. szobájába címezte levelét és 1933. július 24-ére keltezte. Első soraiból az derül ki, hogy Kosztolányi július 21-én írta meg neki Tátraszéplakról azt, hogy Nemeskosztolányba szándékozik menni; tehát Tátraszéplakról hazafelé jövet látogatott el Nemeskosztolányba, mégpedig legkorábban július utolsó napjaiban vagy augusztus elején.

A levélben Kosztolányi Attila két testvérét is megnevezi, Károlyt és Ilkát. A Főváros Levéltára őrzi egy 1882-es vagyoni per iratait,¹⁰¹ melyet Bossányi Lajos felpere indított özv. Kosztolányi Károlyné született Bossányi Franciska és kiskorú gyermekei ellen. A gyermekek neve: Ilka, Péter, Miklós, Vidor, Béla, Attila és Károly. Valamennyien szerepelnek a nemes Kosztolányiak családfáján.¹⁰² Az apa Kosztolányi Károly, 1818-ban született Nemeskosztolányban, és 1873-ban halt meg Budapesten. 1848-ban honvédszázados volt, később Bars vármegye főjegyzője, majd kultuszminisztériumi osztálytanácsos és országgyűlési képviselő. Felesége, a hét gyermek anyja, nagybossányi és kisprónai Bossányi Franciska, Bazinban született 1820-ban és Budapesten halt meg 1894-ben. A hét gyermek közül a harmadik, Attila, 1851-ben született, Ilka, azaz Ilona, a negyedik, 1854-ben, és Károly az ötödik, 1855-ben. Attila felesége Tolnafy Irma, egy gyermekük volt, Adrienn,¹⁰³ aki sosem ment férjhez. Károly Kugler Bellát vette feleségül, s egy gyermekük született, aki szintén a Károly nevet kapta. Neki két gyermeke született, az idősebb aki a József nevet kapta, 1924-ben, a fiatalabb, Károly, 1926-ban. A feltevés, hogy a keresett Kosztolányi Attila és Károly, valamint a fent leírt család tagjai talán ugyanazok lehetnek, beigazolódt, mert sikerült megtalálni az 1926-os születésű Kosztolányi Károlyt.¹⁰⁴ Franciaországban él, nyugdíjas vegyészprofesszor. A Kosztolányi Attila és Kosztolányi Dezső közötti kapcsolatra vonatkozó kérdésre válaszul ő bocsátotta rendelkezésre azt az eddig ismeretlen levelet, mely szintén a család nemesi eredetével foglalkozik. A levél kritikai szövegét az alábbiakban adjuk közre:

sérült, a dátumnak csak részletei vehetők ki; a hónap a bélyegzőn római számmal szerepel, lehet III. de VIII. is. Az ikonográfia szerint Babits Mihálynak is küldött képeslapot, ennek lelőhelyét azonban nem adja meg – *Halkan szítál a tört fény*, 116. Ez a levél azonban a Babits-kézirat-katalógusban nem szerepel, és közgyűjteményekben sem lelhető fel.

⁹⁹ Szabó Gáborné Weres Jolánnak, 1933. augusztus 13. A hölgy 1928-ban kereste meg először írásaival Kosztolányit, ezután élete végéig baráti kapcsolatban voltak – vö. KOSZTOLÁNYI Dezső, „most elmondom, mint veszem el”. *Kosztolányi Dezső betegségének és halálának dokumentumai*, s. a. r. ARANY Zsuzsanna, Kalligram, Pozsony, 2010, 28., 142., 167., 287–288., 352–353., 366.

¹⁰⁰ Közölve: KOSZTOLÁNYI, *Levelek – Naplók*, 692.

¹⁰¹ Levéltári jelzet: HU BFL – VII.2.c – 1882 – I.0407.

¹⁰² SZLUHA Márton, *Nyitra vármegye nemes családjai*, I., A–K, Heraldika, Budapest, 2003, 672–673.

¹⁰³ Kosztolányi Károly szóbeli közlése szerint a családban őt Didinek becézték, azaz ő a Kosztolányi Attila levelében említett Didi.

¹⁰⁴ A kapcsolatfelvétel segítségével ezúton mondunk köszönetet Kosztolányi Gyulának.

Kosztolányi Dezső levele Kosztolányi Attilának
[Budapest, 1918. május 22. körül]

Drága jó Attila bátyám –

öcsémnek, aki az olasz harctéren van, sürgősen szüksége lenne a familiánk nemesi oklevelére. Minthogy te ebben a tekintetben páratlan és kítűnő szakember vagy, megkérek arra, hogy – lehetőség szerint – azonnal szereztess meg, vagy másoldtasd le. Minden költséget szívesen fedezek.

Familiám Bars megyéből származik, aztán Tolnába kerültek. Pázmány alatt áttértek a katolikus hitre. Azóta is katolikusok. Előnevük: alsó és felsőlehotai, kétúj lehotai. Nagypám: Ágoston, dédapám: János. Több névre nem emlékszem.

Kedves rokon szívésségedért előre is hálás köszönetet mondok.

Lakáscímem: I. Tábor utca 12. Ide küldesd a nemesi oklevelet, hogy öcsémnek eljuttassam.

Házi telefonom: 128–85. Naponta otthon vagyok reggel 8 tól d.u 5 ig.

Vagyok igaz híved, rokonod

Kosztolányi Dezső¹⁰⁵

Úgy tűnik erre a levélre – melyet bizonyára Kosztolányiné is ismert, hiszen megírásának idején már öt éve házasságban voltak – vezethető vissza a tolnai ősök és a felsőlehotai nemesi előnév legendája, melyeket Kosztolányi később már nem említ, hiszen családtörténeti kutatásai, amit Kosztolányi Attila és Bajsai Vojnich József segítettek, arra derítették fényt, hogy a felmenői a Felvidékről – Felsőlelőcről – egyből a Vajdaságba települtek át. A felsőlehotai előnév pedig a Felsőlelőc félreolvasásából vagy félrehallásából eredhetett itt.

A felvidéki nemes Kosztolányiak és a szabadkai Kosztolányi család közötti kapcsolatot is igazolja a fenti két levél, illetve a címzett, Kosztolányi Attila azonosítása. Mindkét oldalról tartották a rokonságot, erre bizonyíték Kosztolányi édesanyjának már idézett levele is, melyben Kosztolányi Attilához küldi fiát. Kosztolányi Károly szóbeli közlése, hogy a családfáján a felmenőik egy ponton összekapcsolódnak. Azonban amíg az ő felmenőinek neve, születési helye, éve, feleségeik, gyerekeik adatai jól dokumentáltak, Kosztolányi Dezső felmenőinek neve csak az ükszülőkhöz ismert, születési évük sem tudható még maradéktalanul, születési helyük is bizonyítatlan. Sem Kosztolányi Dezsőnek, sem Árpinak, sem Attilának, sem Vojnits Józsefnek nem sikerült megtalálnia azt a bizonyos sokat emlegetett aranyosmaróti nemesi bizonyítványt. Azonban Kosztolányi Attila családja nem adta fel a keresést. Egyik testvérének a fia, Kosztolányi Miklós rábukkant az iratokra és másolatot készíttetett róluk. A másolatokat pedig Kosztolányi Károly kutatócsoportunk rendelkezésére bocsátotta. Az alábbiakban közreadjuk Filáczy Veronika nyomozásának, és mellékleteinek, azaz a nemességet és a családhoz tartozást elismerő két rokon igazolásá-

¹⁰⁵ Lelőhely: Kosztolányi Károly magángyűjteménye. Kéziratleírás: Levél, boríték nélkül. Sajátkezű zöld színű tintairás. 16×20 cm-es, kétrét hajtott levélpapír; 1 fólió, 1 beírt oldal. Datálás indoklása: A levél versóján Kosztolányi Attila sajátkezű feljegyzése: „válaszoltam: 1918. V. 22-én”

nak, és Kosztolányi Ágoston anyakönyvi kivonatának; továbbá a nemességvizsgálat eredményéről szóló ügyészi véleménynek és a bizonyáglevél kiadását elrendelő határozatnak a hiteles szövegét.

Másolat

Tekintetes Karok És Rendek alol irt néhai nemes Kosztolányi János özvegye miután nevezett férjem tettes Bács vármegyébe által tette lakását alázatosan tekintetes karok és rendekhez folyamodni bátorkodom, – hogy az ide / alatt csatolt anyakönyvnek kivonatja szerint, az érintett Férjessel nemzett Ágoston fiamnak kétségtelen nemességéről szóló Bizonyáglevelet [!] hiteles pecsétje alatt kiadni méltóztassanak, mély tisztelettel maradván Tekintetes És Rendek alázatos szolgálója Filáczy Veronika, néhai ns Kosztolányi Kosztolányi János özvegye, úgy mint az érintett Férjemtől született Ágoston fiamnak gyámánya és gondviselője.

 Hogy Nemes Kosztolányi János Kosztolányi-nemzetség Maszlák-ágából származik, azt osztályos Atyámfia légyen, ezennel elesmérem. Ar.Maróth december 16-án, 1841-ben. Kosztolányi Samu. m. k. (maga kezével.)

 Hogy fentnevezett Kosztolányi János Nemzetségünkől származik, ezennel elismerem. Kosztolányi József. m. k.

 A Tekintetes Bars Vármegye Egyeteméhez alázatos esedezése Filáczy Veronika, néhai Nemes Kosztolányi János özvegye Fia Ágoston számára kétségtelen nemességéről szóló bizonyáglevelet kiadni kéri.
 1841.7.2298.

Kiadatni rendeltetik.

 Extractus.

Matriculae Baptisatorum Ecclesiae Parochialis Csantavériensis, in Archidioecesi Coloncensi [!]¹⁰⁶, et I. Comitatu Bacsieni sitae de Anno 1824- ut sequitur: Anno Millesimo Octingentesimo Vigesimo Quarte, die vigesima prima Augusti, ego Josephus Baich Capellanus Csantaveriensis, baptisavi infantem natum ea die e legitimis conjugibus D. Johanne Kosztolányi de eadem, Et D. Veronica Filáczy parochiamis Csantaveriesibus, imposito ei nomine Augustini, levante A. R. D. Simone Sebedits Paroche Csantaveriensis.

Quem Extractum Matriculae Originali in omnibus conformem esse, fresentibus [!]¹⁰⁷ in fidem subscriptus testor.

Csantaverini Die trigesima mensis Octobris. Anno 1841.

¹⁰⁶ Helyesen: Coloniensi

¹⁰⁷ Helyesen: praesentibus

(L. S.)

Blasius Loosz (m. P.)

Parochus Csantaveriensis.¹⁰⁸

Hogy ezen másolatbeli kivonat a Csantavéri R. Cat. anyaszentegyháznak Keresztelttekről [!] szóló eredeti anyakönyvével általunk összevegyeztetvén hogy azzal mindenekben egyforma légyen hitelesen bizonyítjuk. Kelt Csantavéren Október 30-án 1841 (P. H.) Knézy Antal Bácsmegyefőszolgabirája [!]. (PH) Kaich Bálint s. k. a most tisztelt vármegyének Esküdtje.

2298

1841 December 13-iki közgyűlés.

Ügyészi vélemény.

Miután a folyamodó férjének néhai Kosztolányi Jánosnak osztályos atyafisága és vérsége Tettes Kosztolányi József és Sámuel urak mint adományos által elismértetnek, a folyamodó fiának Ágostonnak pedig Jánostól valószármazása [!] az ide kaptolt meghitelesített keresztlevélből kitetszene, nincsen semmi ellenvetése a kívánt nemesi bizonyáglévél kiadása eránt az alulirotnak.

Költ Ar. Maróthon Decz 17-én 1841-ik. Eszt.

Juhász Benedek s. k. főügyész

2298

Filáczy Veronika Nemes Kosztolányi Kosztolányi János özvegye, nevezett Férjével nemzett árvája, Ágoston fia részére Nemes Bizonyáság Levél kiadatásáért folyamodván

A kívánt Nemesi Bizonyáság Levél kiadatni rendeltetvén, valamint a Bizonyások során előfordul.¹⁰⁹

A megtalált dokumentumok egyértelműen bizonyítják tehát a rokoni kapcsolatot a szabadkai Kosztolányi család és a felvidéki nemesi család között. A pontos rokonsági fok felderítése, illetve a családfa kiegészítése további kutatást igényel. Értékes új információ, hogy a kiterjedt és szövevényes Kosztolányi-nemzetség Maszlák-ágán kell

¹⁰⁸ Kivonat a Bács megyei érsekséghez tartozó csantavéri plébániatemplom 1824 évi anyakönyvéből, az alábbiak szerint: az ezernyolcszázhuszonegyedik év augusztusának huszonegyedik napján én Baich József csantavéri káplán Ágoston névre kereszteltem Kosztolányi János úr és Filáczy Veronika úrhölgy törvényes házastársak gyermekét a csantavéri templomban, Sebedits Simon tiszteletes csantavéri plébános támogatásával.

Ez a kivonat mindenben megfelel az eredeti anyakönyvnek, melyet ezennel alulírott hitelesen tanúsít. Csantavéren, az 1841-es év októberének harmincadik napján

Loosz Balázs

csantavéri plébános

¹⁰⁹ Lelőhely: Kosztolányi Károly magángyűjteménye. Kéziratleírás: gépirat, 31×20 cm-es papír, 1 fólió, 1 beírt oldal.

keresni Kosztolányi Dezső őseit. A nemzetség ezen ágának iratai a pozsonyi; a felsőlőci és nyitránováki anyakönyvek a nyitrai levéltárban vannak. Kosztolányi Károly pedig úgy tájékoztatta kutatócsoportunkat, hogy gyűjteményében még számos, a Kosztolányi családdal és Kosztolányi Dezsővel kapcsolatos dokumentum van, melyek tanulmányozására a helyszínen lehetőséget biztosít számunkra.